

Нереди у Лондону и у осталим већим градовима Енглеске подстакли су бројне коментаре да смо сведоци почетка последњих дана Велике Британије, да присуствујемо крају либералног капитализма и потрошачког друштва, а да су енглеске масе један од весника промена. Четвородневна ерупција насиља незадовољне омладине, али и хулигана и криминалаца, створила је утисак да је довољан још само корак до шире побуне сиромашних угњетених маса и обесправљених емиграната, која ће до темеља уздрмати оштро класно подељено британско друштво, а самим тим и Европу. Супротно од очекивања, показало се, бар за сада, да су јаке полицијске снаге и јака енглеска киша охладиле многе главе и смириле страсти иначе уздржаних Острвљана.

Нереди као традиција

Аналитичари, новинари, али и обични грађани, питају се сада шта је довело до беса и насиља, и који су узроци бунта, али објашњење не може бити једноставно. Већина се слаже да су немири изазвани низом проблема који су већ дуже присутни у британском друштву, почевши од проблема породице, васпитања и образовања, преко економске кризе, до питања расних и етничких односа. Трајно решење тих проблема је готово немогуће, а обзиром на дугу историју нереди у Британији, и склоност англосаксонског друштва ка повременим експлозијама насиља, постоји велика могућност да сличне буне избију и неком другом пригодном приликом у будућности. Међутим, иако дуга, листа уличних нереди у Великој Британији показује да они готово никад нису били у стању да значајније уздрмају владајући поредак. Енглеске побуне су увек биле мање амбициозне од побуна у другим крајевима Европе и света, и оне, иако су доводиле до уништавања имовине, или губљења живота, нису изазивале корените промене у друштвеном систему.

У Србији се ствара слика о Великој Британији као узорном демократском друштву углађене господе и дама, складних етничких односа и очуваних вековних обичаја, али је чињеница да је Британија веома социјално подељена, а да су очајни услови живота нижих класа, насиље и етнички сукоби одавно постали део традиције, једнако као и

монархија. У британским архивима остали су сачувани бројни описи и извештаји о животу и понашању нижих класа у протеклим вековима, посебно у 18. и 19. веку, чији ужаси сведоче о невероватној материјалној и моралној беди у којој су обитавале масе нагуране у прљавштину и црnilо раних индустријских градова. У таквим околностима, британске масе давале су себи одушка повременим провалама насиља, и детаљна листа вишедневних, насилних и масовних нередина у Британији, у којима су некад учествовале на десетине хиљада људи зато је прилично дугачка. Сам Лондон такође има дугу историју друштвеног насиља, које се може пратити од погрома Јевреја 1189. Прва велика побуна сиромашних забележена 1196. а „лондонска руља“ је била нешто чега су се богати увек плашили, посебно у 18. и првој половини 19. века, када је „руља“ живела у изузетно нељудским условима, савременом уму готово несхватљивим.

Престоница Уједињеног краљевства раније није била имуна ни на етничке сукобе, па су се тако у 18. веку на пример, јаке тензије између Енглеза и Ираца врло често завршавале нередима и крвавим сукобима. Како је град са развојем британског царства постајао све више мултирасан, етничке сукобе су заменили расни нереди, који су кулминирали у другој половини 20. века. Непосредно после другог светског рата порасле су напетости између белог становништва и црних становника досељених са Кариба, које су резултирале великим расним нередима у лондонском Нотинг хилу 1958, када су се више дана сукобљавале банде белих теди-бојса са јамајчанским и карипским руд-бојсима.

Дарежљива држава

Овај сукоб је био је сигнал да нешто треба озбиљно урадити по питању расних тензија, а један од одговора био је карневал, који је почео 1959, чији је циљ био да се Енглеској представи вредности културне разноликости. Свечаност, слична оној у Рију, затим је израсла у један од највећих догађаја у Британији и прославу мултикултурализма, кога је прошле године посетило милион људи. Сам карневал ипак није средство којим се могу решити дубљи друштвени проблеми, а у Британији је сада на снази политика по којој држава треба да се ангажује и помогне угроженима да се изборе за себе, што је нарочито истицано за време владе Тонија Блера. У пракси се тај принцип претворио у

политику издашних програма социјалне помоћи, а држава је постала толико дарезљива у неким сегментима, да је њена брига према угроженима за наше појмове готово бизарна. Занимљив је податак да у Британији 160 000 људи годишње прима социјалну помоћ јер због алкохолизма не могу да раде, а социјална давања и осетљивост према мањинама су обилна и у многим другим областима. Али, како су најновији немири показали, то се није показало као довољно. Јер, како се многи аналитичари слажу, сиромашни не могу да се задовољавају мрвицама, док гледају невероватно богатство владајуће класе, ниже класе не желе да се помире са својим аутсајдерском улогом у друштву, док већина грађана не жели да ћути пред аферама власти, спекулацијама банака и похлепом берзанских брокера. Такође, многи тамнопути Британци и остали емигранти не могу тако лако да се помире са чињеницом да никада неће бити третирани исто као Енглези.

Један од одговора на друштвену кризу је спорадично насиље, док је други организовани криминал, који је у Уједињеном краљевству експлодирао током 70-тих и 80-тих. Трговина дрогом створила је велике и моћне банде, а бројни градови су постали поприште обрачуна ривалских криминалних група. Због интензитета сукоба Манчестер је на пример 80-тих добио назив Ганчестер, док је 90-тих, због злоупотребе екстазија и налета техно музике назван Медчестер. Овај улични сленг одлично осликава атмосферу која је владала у Британији протеклих деценија, а ни Лондон није поштеђен процвата банди, тако да он данас, уз Њујорк, ЛА и Чикаго представља једну од престоница светског криминала.

„Сломљени и болесни“

Полиција је 2009. објавила да у Британији постоји 2 800 организованих криминалних банди, а запаљива мешавина криминала, сиромаштва, етничких тензија и расизма изазвала је у протеклим деценијама низ великих нереда. Серија расних немира избила је на пример у више градова 1981, са најжешћим обрачунима у лондонској четврти Брикстону, који су се поновили и 1985. Те године избили су и немири у Тотенхему, а расни немири у земљи забележени у и 1987. и 1989. Велики нереди избили су у Лондону 1990. поводом увођења нових пореза, када је повређено око 5 000 људи, док су нереди у Бредфорду 1995, били такође расно мотивисани. Немира је било и у првој деценији 21. века (Бредфорд, Олдхам, Херхил, Бирмингем), а многи су, попут последњих, били узроковани бруталном реакцијом полиције и њеним односом према тамнопутим емигрантима. Насиља у Лондону било је и за време студентских протеста прошле године, као и овогодишњег пролећног протеста против владиних мера штедње.

Последњи немири у Британији нису тако одступили од већ виђене матрице, осим што су медији истицали и учешће деце од 11-12 година, што на жалост за Британију и није некаква новост. Историја је већ забележила да су, на пример, Енглеском у 19. веку харале банде малолетника, па и банде деце, чији је изглед и понашање, према извештајима савременика било такво, да данашњи хулигани према њима делују релативно пристojно. Део омладине у Енглеској ни данас изгледа не одступа од таквог обрасца, па је једно од недавних истраживања показало да Енглеска има велики проблем са делом своје младе популације, и да су енглески тинејџери више од вршњака у Европи склонији злоупотреби алкохола и дрога, прераном сексу, насиљу и удруживању у банде. Према једном истраживању Скотланд јарда из 2007, тежак криминал омладине постао један од највећих проблема у држави, док је само у Лондону тада постојало више од 170 омладинских банди, од које су неке имале и по сто чланова.

Ако посматрамо тамну страну британског друштва, можемо разумети зашто је британски премијер Дејвид Камерон поводом нереда изјавио да „један део друштва није само сломљен већ је болестан“. Камерон је навео и да болест почиње „код зависника од социјалне помоћи, где неодговорни родитељи пуштају децу да подивљају.“ Проблем за Камерона и за Британију се крије у томе што су од болести савремене цивилизације изгледа „оболели“ шири друштвени слојеви, јер извештаји са суђења изгредницима који су у току показују да учесник нереда нису само емигранти и бесперспективна сиротиња, које су искористили хулигани и криминалци, већ да су у провалама и крађама учествовали наизглед нормални грађани. Многи од ухапшених имају око двадесет година, али има и старијих, многи имају посао, и многи су бели. Шок у медијима су изазвали подаци да су међу ухапшенима на пример 31-годишњи учитељ, 30-годишњи телохранитељ, 32-годишњи поштар, 43-годишњи власник радње са органском храном, 42-годишњи хуманитарни радник, па чак и 19-годишња ћерка милионера, директора компаније.

Држава узвраћа ударац

Суђења изгредницима ће вероватно донети још изненађења за естаблишмент, који за сада ипак има решења за кризу. Немири су већ изазвали оштру реакцију државе, која ће

се појачати у случају даље ескалације. Поједини судови сада раде у три смене и процесуирају ухапшене, а Дејвид Камерон је у обраћању парламенту обећао оштре мере у сузбијању евентуалних даљих нереда, укључујући и дозволу полицији да користи водене топове и пластичне метке који никада раније нису коришћени у Енглеској. Полиција ће имати овлашћења да затражи од људи да уклоне мараме и друге делове одеће који прекривају лице, а Камерон је рекао да ће размотрити могућност позивања војске у евентуалним будућим нередима. Влада такође разматра начин на које би могла да омета онлајн комуницирање док трају грађански протести, а представници власти су најавили састанак са представницима Фејсбука, Твитера и Блекберија.

Ерупција беса није до сада ништа постигла, осим што су локални криминалци, а и како се видело, обични грађани, добили добру прилику за крађу и „прераспodelу добара“, а досадашња историја нереда је такође показала да су они увек резултирали појачаном репресијом. Британска влада има инструмената да заустави тренутно насиље, а држава је, после првобитног изненађења показала да је и даље јака. Проблем у будућности може представљати владин опсежан програм смањења јавних трошкова, који ће погодити многе од оних који су се нашли на улицама, а такође и полицију, која у наредном периоду треба да отпусти неколико хиљада људи. То може да изазове нове тензије, створи нове незадовољнике, додатно умањи ефикасност снага реда и отвори простор за нове и озбиљне немире. Али, политика оштрог кресања јавних трошкова је већ вођена за време Маргарет Тачер, па држава није пропала.

После серије нереда, Британцима је сада најпреча безбедност, а као последица немира на улицама су се појавиле и грађанске патроле, које чини локално становништво наоружано бејзбол и голф палицама, које, иако формиране ради самозаштите, нису наишле на одобравање централне власти, која је већ изрекла низ критика на овакав начин грађанске одбране. Ипак, иако се наводи да један део тих патрола сачињавају људи из редова екстремне деснице, велики број је састављен од становника различитих националности. Јавно мњење, према испитивањима, подржава оштре мере према изгредницима, а до сада је преко 90 000 људи потписало петицију да се учесницима у нередима укине сва социјална помоћ. Према другој анкети, 90 одсто испитаника сматра да полиција треба да користи водене топове против изгредника, 33 одсто сматра да полиција треба да употреби ватрено оружје и бојеву муницију, док се 77 одсто залаже за излазак војске на улице.

Нереди коју су четири дана потресали Британију ће свакако утицати на следеће изборе и будућност земље али, каква год она била, једно је сигурно - време карневала је завршено, а на хоризонту се помаља Левијатан. Томас Хобс је изгледа најбоље разумео своје сународнике.